

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

BUĎ
IN PĚSTOUN

PŘÍPRAVA K PŘIJETÍ DÍTĚTE DO RODINY PŘÍPRAVA DĚTÍ

DĚTSKÁ PŘÍRUČKA

starší školní věk a mladí dospělí
(12 let a výše)

pro

.....
(jméno a příjmení dítěte)

Autoři:

Mgr. Johana Mertová

Mgr. et Mgr. Alena Svobodová

Ilustrátorka: Bc. Veronika Šiklová

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

První vydání 2015 v rámci projektu „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“

Aktualizované vydání 2025 v rámci projektu „Standardizace procesu zabezpečení náhradní rodinné péče o děti“

Účelová neperiodická publikace

Ahoj,

jmenuji se (jméno, příjmení); když budeš chtít, můžeš mě oslovovat křestním jménem a tykat mi. Pracuji v oblasti náhradní rodinné péče.

Kontakt na mě je (telefon či e-mail):

Jsem lektor kurzu přípravy zájemců o náhradní rodinnou péči – o osvojení, pěstounskou péči nebo pěstounskou péči na přechodnou dobu. Mým úkolem je pomoci Tvé rodině, zejména Tvým rodičům ale i všem, kdo ve vaší rodině žijí, rozhodnout se, zda se stanete náhradní rodinou.

Tato příručka je určena „dětem“ od dvanácti let výše, jejichž rodiče mají zájem stát se náhradními rodiči. Pro zjednodušení a sjednocení se v příručce používají pojmy „děti“ a „dětská příručka“, i když někteří z vás jsou již dospělí nebo skoro dospělí. Doufám, že nebude vadit, když vám v příručce budeme tykat.

Pokud bys mi chtěl/a něco sdělit nebo se na cokoli zeptat, určitě k tomu budeš mít příležitost. Uvidíme se v rámci mé návštěvy ve vaší rodině, případně mi zavolej či napiš.

I já se tě budu hodně ptát. Například chci vědět, jak se Ti líbí nápad Tvých rodičů stát se náhradní rodinou. Zajímá mě, co se Ti u vás doma líbí, jaká je vaše rodina a co může novému dítěti přinést.

Možná si myslíš, že se Tě nápad Tvých rodičů tolik netýká. Přesto je Tvůj názor na náhradní rodinnou péči důležitý! Aby sis mohl/a názor utvořit, je třeba mít informace, co všechno se pro Tebe a vaši rodinu příchodem dítěte do NRP změní. Například rodiče na Tebe budou mít o něco méně času, doma bude potřeba změnit některá pravidla, třeba budete muset změnit Tvůj pokoj, Tvou rodinu bude vnímat jinak vaše okolí, děti v náhradní rodinné péči (dále NRP) se budou chovat jinak, než je u chování dětí jejich věku obvyklé atd. Věřím, že díky přípravě nebudeš z těchto věcí zaskočen/a a dozvíš se ještě mnoho zajímavého z oblasti náhradního rodičovství.

Budu rád, když se kurzu přípravy zúčastníš.

Na setkání s Tebou se těší:

.....
(podpis lektora)

Obsah příručky

1. Co je to příprava?	5
2. Formy náhradní rodinné péče	5
3. Cesta vaší rodiny k dítěti	7
4. Zprostředkování náhradní rodinné péče	8
5. Dítě a rodina	10
6. Citová vazba	13
7. Ztráty v životě	16
8. Důvěrnost informací	19
9. Bezpečná péče – pravidla	21
10. Dělení se	25
11. Odlišnost	28
12. Týmová práce	29
13. Má to cenu!	31
Slovníček	34

1. Co je to příprava

Možná tě napadá, proč dostáváš tuhle příručku a proč bys měl/a být připravován/a na to, že se tvoji rodiče/rodič rozhodli být osvojiteli nebo pěstouny.

Asi se ti někdy stalo, že sis koupil/a nový kus oblečení, aniž by sis ho vyzkoušel/a, a doma jsi zjistil/a, že ti nepadne. S náhradní rodinnou péčí je to obdobné. Kurz přípravy slouží k tomu „vyzkoušet si“, jaké by to bylo stát se náhradní rodinou. Pokud není možnost si to „vyzkoušet“, mohla by rodina udělat špatné rozhodnutí. Co by se asi stalo s dětmi, kdyby se jejich pěstouni nebo osvojitelé po nějaké době, kdy měli děti v péči, najednou rozhodli, že už je nechťejí? Děti by se musely vrátit zpátky do dětských domovů. Děti ale nejsou věci! Není možné je vrátit, jako by se nic nestalo, a vyměnit je za jiné. Dítě potřebuje jistotu, stabilitu a vztah, který vydrží. Příprava je tedy důležitá nejen pro dospělé, ale hlavně kvůli přijímaným dětem – aby nemusely znovu zažívat zklamání, loučení nebo pocit, že nikam nepatří.

Kurz přípravy se skládá ze skupinové přípravy, kdy se sejdeš s ostatními dětmi, které jsou ve stejné situaci jako ty. Dále pak ze setkání tebe a lektora v rámci návštěvy u vás doma, a pak si také budeš o těchto věcech povídat s rodiči. Může se stát, že se z důvodu malého počtu dětí skupinová příprava nakonec konat nebude. V tomto případě se ti lektor bude o to více věnovat v rámci domácí návštěvy.

Příručka je jenom tvoje – můžeš do ní psát, malovat, podepsat si ji. Příručka ti zůstane i po skončení kurzu přípravy.

2. Formy náhradní rodinné péče

Pokud děti z nějakého důvodu nemohou vyrůstat u svých rodičů, přichází v úvahu náhradní rodinná péče. O svěření dětí osvojitelům či pěstounům rozhoduje soud.

Osvojení

Osvojení neboli adopce znamená přijmout dítě za vlastní. Pokud je dítě osvojeno, už v nové rodině zůstává. Z hlediska práva je to hodně podobné, jako když se dítě v rodině narodí. Dítě, které je osvojené, má stejné příjmení jako jeho noví rodiče – osvojitelé. Jeho nová máma a táta chodí na jeho třídní schůzky, podepisují mu žákovskou knížku, chodí s ním na očkování i k zápisu do školy... prostě všechno, co dělají ostatní rodiče (vedle toho, že si s ním taky hrají, mazlí se s ním, dovádějí...). Tím, že je dítě osvojené, automaticky získává i nové babičky, dědečky a celé příbuzenstvo svých nových rodičů. Dítě není v osobním kontaktu se svou vlastní mámou či tátou, ti ani neznají jeho novou adresu. Pokud by ale osvojené dítě chtělo v budoucnu svoje rodiče vidět, tak je to možné (za předpokladu, že jsou jeho vlastní rodiče naživu, ví se, kde žijí, je to pro osvojené dítě bezpečné). Po soudu o osvojení je vydán rodný list, kde jsou zapsáni na místo rodičů jeho osvojitelé. Po třech letech od rozhodnutí soudu o osvojení se automaticky osvojení mění na nezrušitelné. Někdy může soud nad osvojiteli stanovit takzvaný dohled. Mělo by se jednat

spíše o dopomoc ze strany státu než o kontrolu. O tom, že je dítě osvojené, by se mělo dozvědět od svých nových rodičů, a to co nejdříve. Nejčastěji se osvojují malé děti.

Pěstounská péče

Děti v pěstounské péči zpravidla mají a znají své rodiče, kteří se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. Dítěti zůstává příjmení jeho původní rodiny. Jeho náhradní rodiče – pěstouni – se o dítě starají a vychovávají ho. Dítě žije u nich v rodině. Pěstouni mohou rozhodovat o běžných věcech (podepisují domácí úkoly, přihlášku na kroužek atd.). O důležitých věcech dítěte (například o plánovaných operacích) rozhodují vlastní rodiče, kteří jsou i nadále jeho tzv. zákonní zástupci. Příbuzní pěstounů se automaticky nestávají příbuznými dětí (tedy alespoň z hlediska zákona ne).

Děti, pokud je to možné, mohou být se svými vlastními rodiči v pravidelném kontaktu (telefon, skype, Facebook, návštěva atd.). Dítě se může vrátit do své původní rodiny, pokud se její situace změní. Pokud to ale možné není, děti zůstávají v pěstounské péči až do svých 18 let. Ve skutečnosti i mnohem déle.

Protože být pěstounskou rodinou není jednoduché, docházejí do ní pravidelně pomocníci – pracovníci doprovázející organizace (minimálně jednou za dva měsíce) i oddělení sociálně-právní ochrany dětí městského úřadu (jednou za šest měsíců). Jejich úkolem je pomoci pěstounům i dětem v pěstounské péči zvládat péči o dítě v NRP. Pokud jsou pěstouni manželé, je jim dítě svěřeno do společné pěstounské péče, pokud ne, tak jen jednomu z nich. Pěstounovi náleží dávky pěstounské péče. Pěstounskou péči potřebují všechny děti – děti předškolního věku, starší děti, sourozenci, děti odlišné barvy pleti, děti s nějakým onemocněním.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstouni na přechodnou dobu se starají o děti, které po určitou dobu nemohou být ve své vlastní rodině. Na rozdíl od dlouhodobé pěstounské péče je jejich úkolem starat se o dítě nejdéle po dobu jednoho roku, někdy i déle. V průběhu této doby se situace rodiny dítěte buď vyřeší, a to se může vrátit zpět ke svým rodičům nebo příbuzným, nebo dítě odchází do jiné náhradní rodiny, kde už zůstává (osvojitelská, pěstounská rodina). K pěstounům na přechodnou dobu opět docházejí pomocníci – pracovníci doprovázejících organizací (minimálně jednou za dva měsíce), ale také další lidé (například sociální pracovníci městských úřadů), později i noví náhradní rodiče. Pěstouni na přechodnou dobu se mohou takto postarat postupně hned o několik dětí. Pěstounská péče na přechodnou dobu pomáhá všem dětem bez ohledu na věk.

Úkol: Zkus odpovědět na následující otázky:

- **Do jaké formy náhradní rodinné péče by tvoje rodina chtěla přijmout dítě?**
- **Myslíš si, že osvojení znamená to samé jako adopce?**
- **Může pěstoun chodit do práce?**
- **Může pěstoun vedle pečování o děti pěstovat i zeleninu či něco jiného?**
- **Může se stát náhradním rodičem i třeba jen jeden člověk?**
- **U jaké formy NRP se mění příjmení dítěte?**
- **Je pěstoun zákonným zástupcem dítěte?**
- **Co znamená být zákonným zástupcem dítěte?**

3. Cesta vaší rodiny k dítěti

Zkus odpovědět na následující otázky spolu s rodiči nebo s lektorem:

Víš, koho doma prvního napadlo, že se stanete osvojitelskou nebo pěstounskou rodinou?

Velmi často mají tento nápad nejdříve ženy, ty se pak poradí s manželem nebo jiným blízkým člověkem v rodině. Poté je třeba zjistit další informace (prostřednictvím knih, internetu, televize, neziskových organizací, městského úřadu – oddělení sociálně-právní ochrany dětí, náhradní rodiny), než se podniknou další kroky na cestě za dítětem.

Víš, kde děti, které přicházejí do náhradní rodiny, do té doby žijí?

Může to být dětský domov, pěstounská rodina na přechodnou dobu, azylové zařízení (zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc), původní rodina (rodiče, prarodiče, jiní příbuzní), porodnice (u novorozenců).

Byl/a ses někdy podívat v nějakém dětském domově? Víš, kde je dětský domov ve tvém okolí? Znáš někoho, kdo žil v dětském domově? Kdo to je a víš o jeho životě něco více?

Dětský domov si můžeš představit jako mateřskou školku, která však nikdy nekončí. Děti neví, kdy si pro ně jejich rodiče přijdou, nemohou jít po obědě domů. Děti, které celý život vyrůstaly v dětském domově, to nemají jednoduché. V 18 či 19 letech člověk ještě většinou není dostatečně zralý starat se sám o sebe. O to je to horší, když nemá svého blízkého člověka, který by mu pomohl (rodiče, sourozenci, jiní příbuzní). Většina dětí se vrací buď do původní rodiny nebo do azylového zařízení. Malá hrstka dětí má zajištěné bydlení a práci. Většina těchto dětí neumí hospodařit s penězi, starat se o sebe. Často se stává, že tito mladí lidé se pak ocitají v nelehké životní situaci, bez práce, peněz, střechy nad hlavou.

Byl/a jsi někdy hospitalizován/a v nemocnici? Kdy to bylo, kolik ti bylo let a mohli tam s tebou být tví rodiče? Jak jsi pobyt v nemocnici prožíval/a – stýskalo se ti?

Pocity dětí žijících v dětském domově můžeme přirovnat k pocitům dětí, které jsou z nějakého důvodu v nemocnici. Také se jim stýská po rodičích, po svém pokoji, po své posteli, po vůni jejich domova... Děti v nemocnicích většinou od svých rodičů nebo sestríček slýchávají: „Ještě se pětkrát vyspíš a půjdeš domů...“ Děti z dětských domovů nevědí, jak dlouho budou muset žít v neznámém prostředí.

Co je úkolem sociálních pracovníků tzv. OSPOD (oddělení sociálně-právní ochrany dětí)?

Úkolem sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí je především chránit děti, kterým je ubližováno, mají starosti, nedaří se jim v jejich rodinách dobře.

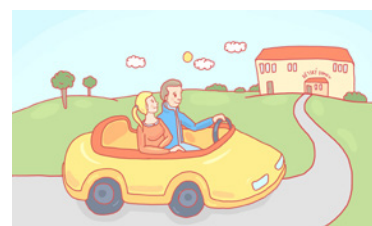
Co myslíš, jakým způsobem se o těchto dětech sociální pracovníci dozvídají?

Je to od policie, školy, sousedů, lékařů, příbuzných dítěte. Pokud se nějakému dítěti děje něco špatného, je důležité nenechat si to pro sebe. Každý z nás má povinnost na to upozornit.

4. Zprostředkování náhradní rodinné péče

Úkol: Přiřaď text k obrázkům.

1. Někdo z rodiny má nápad
2. Získávání informací – internet, knížky, nezisková organizace, úřad
3. Podání žádosti na městském úřadu/ magistrátu
4. Návštěva sociálního pracovníka úřadu v bydlišti zájemců o NRP
5. Řízení o zařazení do evidence
6. Příprava pro budoucí náhradní rodiče, včetně přípravy dětí
7. Společné rozhodnutí – lektorů, rodičů, dětí – ANO, NE
8. Rozhodnutí krajského úřadu o zařazení do evidence NRP – ANO, NE
9. Párování – odborníci na NRP hledají dítěti umístěném v ústavu, u pěstounů na přechodnou dobu, v biologické rodině náhradní rodinu
10. Návštěvy dítěte (v ústavu, u pěstounů na přechodnou dobu)
11. Rozhodnutí soudu
12. Dítě v nové rodině
13. Doprovázení a vzdělávání náhradních rodičů

Úkol: Zakroužkuj obrázek, kde se ve zprostředkování NRP nachází tvá rodina.

Proces zprostředkování NRP je poměrně dlouhá cesta. Nejdříve rodiče podali tzv. **žádost o zařazení** do evidence žadatelů vhodných stát se náhradními rodiči na městském úřadě. Zde museli doložit řadu dokladů – mimo jiné dotazníky s osobními údaji, zprávy o svém zdravotním stavu, příjmech atd. Také doložili zprávy o tobě – většinou zprávu o tvém zdravotním stavu a zprávu ze školy (o tu si požádal sociální pracovník – pokud už ti bylo 18 let, tak s tvým souhlasem). Proč? Protože hodně záleží i na tobě, mimo jiné, jestli vyžaduješ ze strany rodičů nějakou specializovanou péči, jestli rodiče mají výchovnou kapacitu a čas postarat se o další dítě atd. Součástí těchto podkladů je i **zpráva sociálního pracovníka** oddělení SPOD městského úřadu ze sociálního šetření. Úkolem sociálního pracovníka není zjistit, jestli máte doma uklizeno, navařeno, ale hlavně si se všemi členy vaší rodiny popovídat, odpovědět na případné otázky a zjistit postoj celé rodiny k NRP. Poté se spisová dokumentace předává na **krajský úřad**, kde pokračuje řízení o zařazení do evidence. Jeho součástí může být **psychologické posouzení** tvých rodičů, ale také posouzení, zda jejich zdravotní stav umožňuje postarat se o dítě a zda i děti, které už v rodině vyrůstají, jsou na příchod dítěte do osvojení či pěstounské péče připraveny a jestli s tím souhlasí. Z toho důvodu chtějí ve většině případů pracovníci krajského úřadu poznat i tebe.

V rámci tohoto řízení se také koná **kurz přípravy**, kterého se právě účastníš i ty. Na konci přípravy udělají tvoji rodiče s lektorem tzv. **společné rozhodnutí**, zda se náhradní rodinou stanete nebo ne. **Názor dětí v rodině zájemců o NRP je velmi důležitý**, proto se na něj všichni ptají – rodiče, odborníci atd. Hlavní slovo má pak krajský úřad.

Od podání žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče až do příchodu dítěte do nové rodiny většinou uplyne hodně času. Někdy se může čekání na příchod dítěte do NRP rodiny zdát příliš dlouhé. Někdy dokonce toto čekání může u dětí budoucích náhradních rodičů vyvolat nepříjemné pocity. Možná tě zajímá, proč to tak dlouho trvá. Proč je potřeba mít o budoucí náhradní rodině tolik informací? Děti, které přicházejí do NRP, už většinou zažily nepříjemné věci, a tak si stát v zastoupení pracovníků, kteří mají na starost sociálně-právní ochranu dětí, chce být jistý, že přijdou do rodin, které na to budou připravené. Nechce, aby se děti vracely zpět z náhradních rodin do ústavního zařízení.

I když se tvoje rodina spolu s odborníky rozhodne, že se náhradní rodinou nestanete, je to v pořádku. Tvoje rodina se mohla touto cestou dozvědět něco více o rodinách a dětech i o náhradní rodinné péči. Stále hodně lidí neví, co je osvojení nebo pěstounská péče. Ty už to ale teď víš! A to je moc dobře, protože to můžeš říct i ostatním lidem v okolí.

Pokud se tvá rodina spolu s odborníky rozhodne, že se náhradní rodinou stanete, budou tví rodiče zařazení do **evidence žadatelů o zprostředkování NRP** – o tom se vydává rozhodnutí. Tuto evidenci vede krajský úřad. Ten také vede evidenci dětí, které potřebují náhradní rodinu. Toto pracoviště pak pro potřebné děti vyhledává z evidence žadatelů osvojitelskou či pěstounskou rodinu, provádí tzv. **párování**. Zprávu, že tvoji rodiče byli vybráni pro určité dítě, nejdříve příslušný pracovník tvým rodičům zatelefonuje. Rodiče pak budou seznámeni se všemi dostupnými informacemi o dítěti (dokonce uvidí i jeho fotku). V tuto chvíli to mají rodiče velmi těžké, protože dělají důležité rozhodnutí, zda se budou chtít za dítětem podívat nebo si prozatím netroufají na cestě za dítětem pokračovat. Pokud se rozhodnou pokračovat, následuje **první návštěva** – v dětském domově nebo u pěstounů na přechodnou dobu, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, případně někde jinde. Není možné udělat jednu návštěvu a dítě si hned odvézt. Návštěv je potřeba více, a hlavně je třeba počkat i na **rozhodnutí soudu**, který rozhoduje o svěření dítěte do vaší rodiny.

Pokud se stanete pěstounskou rodinou, mohou tvoji rodiče uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, ve které je upraveno **doprovázení pěstounských rodin**. Z dohody vyplývají určitá práva (například na pomoc při péči o dítě, při kontaktu dítěte s jeho vlastní rodinou), ale i povinnosti pěstounů (například vzdělávat se 24 hodin ročně). Dohoda je uzavírána s organizací (nezisková

organizace, městský úřad), kde mimo jiné pracují tzv. klíčoví pracovníci, kteří k vám budou pravidelně chodit na návštěvy (1x za dva měsíce, někdy i častěji). Rovněž k vám bude chodit sociální pracovníce OSPOD městského úřadu (minimálně 1x za 6 měsíců) podle trvalého bydliště dítěte. Je to z důvodu, že péče o děti v pěstounské péči někdy není jednoduchá, těmto dětem je potřeba věnovat zvýšenou pozornost a rodinám, které vychovávají děti v pěstounské péči, pomáhat.

U osvojitelských rodin se žádná dohoda neuzavírá. Osvojitelská rodina může stejně jako každá jiná vyhledat odbornou pomoc podle svých potřeb. Řada osvojitelských rodin využívá tzv. svépomocné skupiny, kam si chodí popovídat s ostatními osvojiteli, nebo se nechává dobrovolně doprovázet, podobně jako pěstounské rodiny.

Pokud se tví rodiče stanou pěstouny na přechodnou dobu, tak je postup ještě trochu jiný. Pěstouni na přechodnou dobu pomáhají dětem v nouzi, nemohou si dopředu říct, jakému dítěti chtějí pomoci, protože pomoc mohou potřebovat všechny děti bez ohledu na barvu pleti, věk, zdravotní stav apod. Po zařazení tvých rodičů do příslušné evidence krajského úřadu většinou zatelefonuje sociální pracovník OSPOD, že je potřeba pomoci tomu a tomu dítěti, a tví rodiče/rodič se ve velmi krátké době na základě rychlého rozhodnutí soudu začnou starat o dítě, které jejich pomoc potřebuje.

5. Dítě a rodina

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem:

Kdy je ti doma hezky? Co rád/a děláš s rodiči? Těšíš se domů, když se vracíš třeba z tábora, z internátu, z vysoké školy?

Rodiny dávají dětem pocit bezpečí a jistoty, pocit domova. Rodiny mohou být velmi různorodé. Jsou úplné i neúplné rodiny, například kde žije jen jeden rodič s dítětem. Existují příbuzenské rodiny, například babička s vnukem, rodiny, kde žijí spolu s dětmi dva muži či dvě ženy a rodiny vytvořené díky osvojení, pěstounské péči.

Úkol: Prosím, namaluj (můžeš se inspirovat obrázkem na předchozí straně) nebo popiš svou rodinu. Každého člena rodiny namaluj či popiš při činnosti, kterou rád dělá nebo kterou s ním děláš ty:

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem:

Máte ve vaší rodině nějaké tradice? Třeba jak slavíte tvoje narozeniny? Mluví se u vás doma sprostě? Modlíte se před jídlem?

Prostřednictvím svých rodičů si děti utvářejí představu o okolním světě a také se učí určitým zvykům, tradicím, kultuře. Rodina učí děti, jak mluvit, jak se oblékat, jak se chovat.

Víš, proč se některé rodiny nejsou schopny o svoje děti postarat?

Ty důvody mohou být:

- *chudoba*
- *bezdomovectví*
- *ztráta zaměstnání*
- *nemoc*
 - *neměj na mysli chřipku nebo angínu, ale nemoc, která člověka ohrožuje na životě či odebere schopnosti postarat se o sebe a své blízké*

- *duševní onemocnění*
 - *někdy je tělo člověka na první pohled zdravé, ale v jeho hlavě se odehrávají různé změny, které vedou k tomu, že se může cítit moc smutný a někdy se mu dokonce nechce žít nebo slyší ve své hlavě různé hlasy a vidí různé věci, které ve skutečnosti nejsou*
- *drogy, alkohol*
- *trestná činnost*
 - *krádeže, loupeže a jiné věci, za které přijde trest v podobě vězení*
- *rodič, který žije s dítětem sám*
 - *například maminka s dítětem či více dětmi, která je na všechno sama a které chybí pomoc babiček, dědečků (už třeba nežijí nebo sami mají spoustu starostí a nejsou schopni pomáhat ostatním)*
- *nikdo rodiče nenaučil „stát se rodičem“*
 - *například děti, které samy vyrostly v dětském domově nebo v rodinách, kde rodiče svým dětem ubližovali a neměli je rádi*
- *kombinace více předchozích bodů dohromady*

Úkol: Pomohl/a jsi ty nebo tvoje rodina někomu (třeba svému kamarádovi, spolužákovi, sousedům) v nelehké situaci? Pokud ano, kdy a s čím to bylo? Prosím, napiš to sem.

Je docela přirozené, že všechny rodiny – vlastní, příbuzenské, pěstounské, i osvojitelské – mají někdy problémy nebo potíže. Když to nějakou rodinu potká, je důležité, aby těmto rodinám někdo pomohl – stát, lidé v jejich okolí, neziskové organizace. Všichni musí spolupracovat při poskytování podpory dětem a jejich rodinám.

Úkol: Prosím odpověz:

Máš obavu z kontaktu s vlastní rodinou dítěte, které bude u vás v rodině? Uveď, z čeho máš obavy.

Úkol: Napiš či uveď, co bys dělal/a v situaci, kdy se třeba 10leté dítě u vás v NRP po návratu domů z návštěvy u svého táty, kterého 3 roky nevidělo, zavře do svého pokoje a nebude se s tebou chtít bavit. Proč myslíš, že se tak chová?

Pro dítě, které k vám přijde, je jeho rodina stále důležitá, stejně jako tvoje pro tebe. Je přirozené, že můžeš mít obavy z vlastních rodin dětí, ale stejně tak jako všichni ostatní, jsou to lidé, kteří mají také pocity. I tito rodiče ve velké většině chtějí, aby se o jejich dítě někdo dobře postaral. Chtějí, aby se jejich dítě mělo dobře.

Nejčastější kontakt s biologickou rodinou dětí v NRP je povídání si s dítětem o jeho rodině, naopak nejméně častá je situace, kdy se dítě vrací do vlastní rodiny (o tom rozhoduje soud). Je důležité před dětmi v NRP mluvit o jejich rodinách hezky. Vlastní rodiny, které k nim patří, jsou jejich součástí.

Jak by ses cítil/a, kdyby někdo špatně hovořil o tvých rodičích? A stalo se to někdy? Vzpomeň si, co jsi dělal/a?

Další možností kontaktu je e-mail, telefon, dopisy, balíčky, Facebook či jiné sociální sítě. Kontakt v podobě osobní návštěvy je důležité umožnit dětem i jejich rodičům v případě, že je to možné a pro dítě bezpečné. Návštěva zpravidla neprobíhá v rodině pěstounů. Při kontaktu pomáhá pracovník doprovázející organizace a probíhá v prostorách doprovázející organizace nebo v dětské herně, v parku atd.

Někdy se děti po kontaktu s jejich rodinou chovají zvláště, nepředvídatelně. Důvodem takového chování může být jejich vyrovnání se se ztrátou svých rodičů. O ztrátách si můžeš přečíst v další kapitole.

6. Citová vazba

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem:

Co si představuješ pod pojmem stabilita? Prosím, запиš to sem.

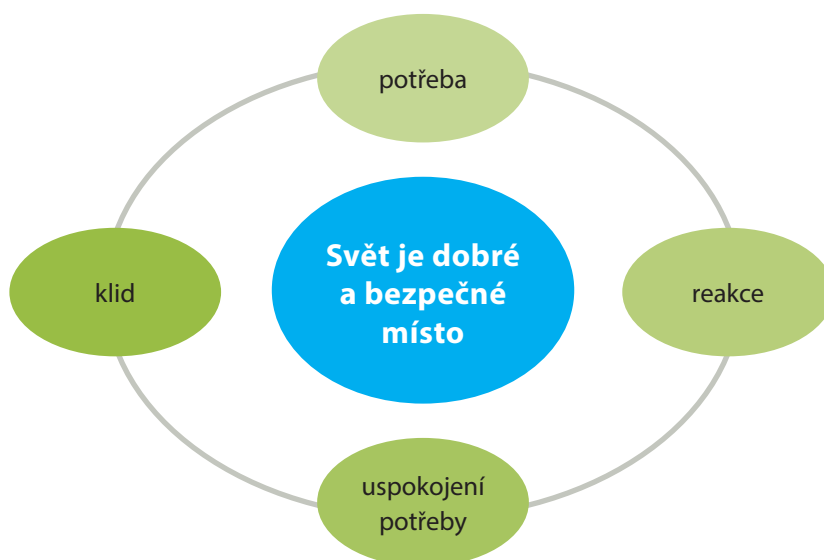
Zkus přemýšlet o tom, jaké zažíváš pocity, když ti ujede autobus nebo nemůžeš najít nějakou půjčenou věc nebo ve škole zjistíš, že jsi zapomněl/a na domácí úkol.

Pravděpodobně budeš zažívat negativní pocity, jako je úzkost, strach, napětí. Dá se říct, že tvá stabilita bude narušena.

Co myslíš, jak to bude se stabilitou dětí, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat se svými rodiči a přicházejí do náhradních rodin?

Tyto děti přišly o svou stabilitu a budou na to nějakým způsobem reagovat. Aby ji mohly získat zpět, bude k tomu potřeba čas a bezpečné klidné prostředí vaší rodiny. Proto je tak důležité, aby všechno na straně náhradní rodiny bylo stálé – stabilní. Aby náhradní rodina nemusela při příchodu dítěte řešit jiné starosti (zdravotní problémy, hádky mezi rodinnými příslušníky, obavu o ztrátu zaměstnání, dluhy, výchovné problémy s dětmi atd.). Proto také po vaší rodině chceme, abyste byli sami k sobě i k odborníkům na NRP upřímní a před příchodem dítěte do NRP otevřeně hovořili o tom, zda v něčem stabilní nejste. Spousta věcí se dá řešit, ale je třeba o nich vědět.

Před sebou vidíš obrázek, kterému říkáme Kruh potřeb. Prohlédni si ho a pak prosím odpověz sám nebo s lektorem či s rodiči na otázky pod ním.

- A. Jak se chová miminko, když má hlad, co dělá?
- B. Dítě pláče.
- C. Jak reagují rodiče?
- D. Rodiče předpokládají, že má dítě hlad a nakrmí ho. Když je dítě nakrmené, opět se cítí uvolněně a spokojené.
- E. Dítě se počůrá. Jak se chová miminko, když potřebuje vyměnit plenky, co dělá?
- F. Dítě pláče.
- G. Jak reagují rodiče?
- H. Rodiče dítě přebalí, pochovají. Dítě přestane plakat, cítí se spokojené.
- I. Dítěti je horko, co udělá malé dítě, když je mu horko?

Tento koloběh se během jednoho dne odehraje mnohokrát a nazývá se cyklus napětí a uvolnění. Probíhá po celý náš život. Pokaždé, když pocítíme nějakou potřebu, vyjádříme ji a někdo ji naplní, cítíme k tomuto jednotlivci vazbu. Nakonec začneme věřit, že dotyčná osoba bude i nadále naše potřeby naplňovat a starat se o nás. Pokud probíhá vše tak, jak má, dítě si vytvoří bezpečnou vazbu k nejméně jedné osobě v jeho životě, většinou i k několika lidem. Počet vazeb, které si lidé mohou v životě vytvořit, není nijak omezen.

Vazba k blízké osobě nám pomáhá k tomu, že se na světě cítíme bezpečně. Svět nám přijde dobrý a my se v něm také dobře cítíme. Je tu pro nás vždycky někdo, kdo nám pomůže, komu se můžeme svěřit se svými starostmi. Když se naučíme mít blízký vztah s jedním člověkem, umíme to i s dalšími. Umíme si najít kamarády, partnera, manžela, dokážeme vycházet s lidmi kolem sebe. Některé vztahy nám vydrží dlouhou dobu.

Úkol: Napiš pod sebe seznam lidí, které znáš delší dobu nebo je dokonce znáš už od malička a kteří jsou pro tebe důležití (třeba rodiče, kamarádi, sourozenci). U každého si řekni nebo napiš, jak dlouho už je znáš. Až budeš mít seznam hotový, prohlédni si ho. **Jaké to pro tebe je, mít tyto lidi kolem sebe?**

Dítě, které k vám přijde, pravděpodobně nemělo štěstí jako ty. Nezažilo, že má vždycky u sebe nablízku někoho, na koho se může spolehnout, kdo tu je, když ho dítě potřebuje. Jenom si představ, když se narodí dítě v rodině, kolik kolem sebe má milujících osob, se kterými může navázat vztahy (máma, táta, babička, děda, bratranec, sestřenice, sourozenec atd., viz tvůj seznam). Často je na jedno dítě třeba i 5 lidí, kteří jsou ochotni ho kdykoliv pochovat. V ústavním zařízení je jeden pracovník na 4-8 dětí. Někdy se stane, že naráz začnou všechny děti mít hlad a budou plakat. Není možné, aby jeden člověk hned ke všem přiběhl a řešil jejich potřeby. Tyto děti často nemají možnost mít člověka, ke kterému mají vazbu. Často se naučí, že pláčem nikoho nepřivolají. Někdy se dokonce stane, že dítě blízkou osobu má, ale ta mu ubližuje. Může si následně myslet, že dospělí lidé nejsou bezpeční, protože s nimi nezažilo bezpečné věci. Může si myslet, že na lidi se nedá spolehnout. Často se dítě, které přichází do NRP rodiny, cítí osaměle, nikdy nezažilo, že by si bylo s někým blízké. Myslí si, že svět kolem něj je špatný. Myslí si, že i ono je špatné.

Jak myslíš, že se cítí? Co myslíš, že zažívá? Jak by ses cítil/a ty v jeho kůži? Jak si myslíš, že se bude na začátku chovat? Zkus si opět odpovědi napsat.

Na začátku bude dítě pravděpodobně cítit nedůvěru k rodině, do které přijde. Může se chovat tak, že tě vykolejí. Může projevovat hodně zlosti různými způsoby – rozbíjet věci, křičet na tebe nebo na tvé rodiče. Může ti brát tvoje věci. Zkus jeho chování brát jako zprávu a přemýšlej o tom, co ti říká. Věř, že je možné to změnit. Jen to někdy déle trvá a může to být náročné.

Po nějaké době (která se dá těžko odhadnout a je to hodně různé) se dítě naučí vytvářet s lidmi kolem sebe vztahy, naučí se, že svět kolem něj není nebezpečný. Začne více důvěřovat jak tobě, tvým rodičům, tak i sobě. Naučí se mít vás rádo. Snad se někdy naučí mít rádo i samo sebe. A díky tomu se také změní jeho chování. Může se stát, že při nějakých změnách (třeba změna školy, učitele, přestěhování) se jeho staré chování občas objeví. Ale tvoji rodiče i ty už budete vědět a rozumět tomu, proč se to tak děje. A věříme, že se stanete „jeho“ lidmi, co nejdéle to půjde.

7. Ztráty v životě

Úkol: Tento úkol nedělej sám, bylo by lepší udělat ho společně s rodiči nebo lektorem.

Vezmi si deset papírků. Napiš na každý jednu věc, která pro tebe znamená domov. Vžij se do situace, že musíš odejít z domova do jiné rodiny. Ber postupně jednotlivé papírky v pořadí, jakém chceš, a zkus si představit, že se té věci musíš vzdát. Papírek zmačkej a zahod' ho. Tak pokračuj, až ti nezůstane žádný.

Jak se cítíš? Kdyby to tak bylo doopravdy, jak by ses choval/a?

Ztráty jsou součástí života každého člověka, tedy i dítěte. Ztráty jsou vlastně druhou stranou vazeb. Když máš s někým nebo něčím vazbu, můžeš zažít i ztrátu. Někdy může jít o ztrátu věcí, ztrátu blízkých lidí, ztrátu zdraví, ztrátu sebeúcty (víry v sebe sama). Například, když dostaneš ve škole pětku, tak se většinou necítíš moc dobře, je to tak? Nebo když ztratíš svou oblíbenou věc, mobil či mikinu, kterou jsi dostal k narozeninám. Nebo když ti umře tvé zvíře, třeba křeček nebo pejsek.

Stalo se ti něco takového? Kdo a co ti pomohlo, aby ses cítil lépe? Prosím, napiš to sem.

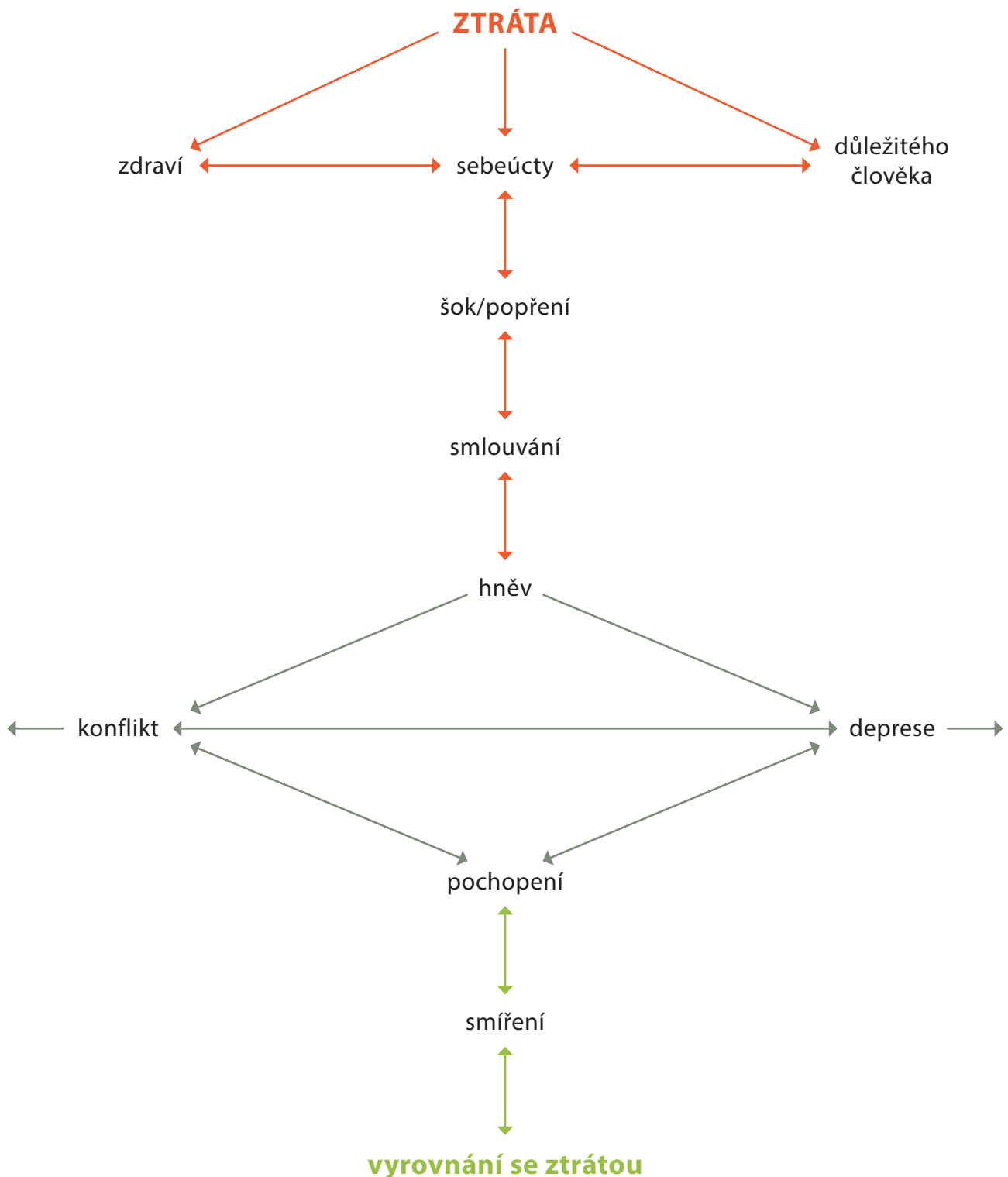
Je důležité mít někoho blízkého, kdo nám pomůže se se ztrátami vyrovnat, s kým si o těch věcech můžeme popovídat. Je důležité vědět, co nám při prožívání ztrát pomáhá. Někdo si třeba jde zaběhat, někdo nakreslí obrázek, někdo si popláče a pomazlí se s rodiči.

Děti, které se dostávají do náhradních rodin, zažívají většinou více ztrát než ostatní děti v jejich věku. Mohou ze dne na den ztratit kamarády, pokojíček, rodiče, sourozence, oblíbené hračky, školu,

sousedy. Může se jim po všech těchto lidech a věcech stýskat. Většinou ani neměly blízkou osobu, která by jim pomohla se se ztrátami vyrovnat. Neměly komu to říct, u koho se vyplakat. Nejsou tedy s těmi ztrátami vyrovnané.

Ačkoli mohou dospělí i děti na ztráty reagovat různě, což závisí na řadě věcí, existuje určitý vývoj obvyklých reakcí a obvyklého chování. „Cesta procesem truchlení“ uvádí přehled těchto reakcí. Cesta začíná významnou ztrátou.

Cesta procesem truchlení

Postup procesem truchlení znamená, že lidé obvykle zažívají tyto reakce:

- *Šok, popírání a vzdor – děti i dospělí se snaží ztrátě zabránit nebo popírají, že ke ztrátě došlo – například dítě, které opustil rodič, si může myslet: „Sociální pracovnice se spletla, máma se pro mě určitě vrátí, to nemůže být pravda.“*
- *Smlouvání – děti a dospělí reagující smlouváním mají pocit, že mohou uzavřít dohodu a situaci tím vyřešit. Věří, že musí existovat nějaká náprava, něco, co mohou udělat, aby předešli hrozbě, která se blíží. Se smlouváním může být spojen pocit viny. Smlouváním například je, když někdo řekne: „Prosím, Bože, jestli si pro mě přijde máma, přestanu lhát.“*
- *Hněv – může se projevit dvěma směry – „ven“ (třeba výbuchy vzteku nebo konfliktem) anebo „dovnitř“ (formou deprese).*
- *Pochopení – když lidé a děti dospějí k pochopení svých ztrát, dovedou v závislosti na svém věku a schopnostech vyjádřit, proč cítí stud, vinu, vztek, smutek nebo radost.*
- *Vyrovnaní se se ztrátou.*

Všichni lidé nutně nemusí zažít všechny tyto reakce ani jimi procházet v uvedeném pořadí. Někteří lidé mohou zažít jednu reakci a poté další. Někteří mohou dokonce velmi dlouhou dobu – někdy i celý život – zůstat u jediné reakce. Důležité je ale vědět, že se jedná o typické reakce spojené s procesem truchlení. Někdo může reagovat několika různými způsoby dokonce i během jediného dne.

Co myslíš, jak mohou děti, které přicházejí do osvojení nebo do pěstounské péče reagovat na ztráty?

Mohou reagovat rozbíjením věcí, ubližováním sobě, ale i svému okolí, třeba i tvým rodičům, tobě, jiným dětem a lidem. Mohou sprostě nadávat, bít se, kopat. Někdy mohou hodně plakat. Některé moc nemluví.

Jedním z úkolů náhradní rodiny je pomoci dětem se s těmito ztrátami vyrovnat. Může to být obtížné. Někdy pomůže si o tom s dětmi popovídat, jindy je třeba vyhledat odbornou pomoc, někdy je dobré nechat děti v klidu o samotě. Je třeba, aby děti, které již v rodině žijí, upozornily na takové chování dětí v NRP své rodiče, aby jim mohli pomoci.

Myslíš, že tě čekají také nějaké ztráty, když se stanete náhradní rodinou?

Vlastní děti v náhradních rodinách zažívají ztráty, které děti z jiných rodin neznají. Například mohou zažít odchod přijatého dítěte z rodiny, pokud jsou jejich rodiče pěstouni. Je to pro náhradní rodinu velmi smutné, ale dítě se vrací ke své vlastní rodině, a to je vlastně dobrá zpráva, ne? Stát se to sice může, ale my nevíme, zda se to přihodí zrovna ve vaší rodině.

8. Důvěrnost informací

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem.

- **Máš nějaké tajemství, které nechceš, aby znali ostatní?**
- **Svěřil tobě někdy někdo nějaké tajemství? Řekl jsi ho někomu dalšímu nebo ne?**
- **Stalo se ti někdy, že jsi někomu svěřil své tajemství a on ho pak prozradil někomu jinému? Pokud ano, jak ses cítil?**

Děti, které přicházejí do náhradní rodiny, si do nové rodiny přinášejí svá tajemství. Abys tomu lépe porozuměl/a, vyplň si následující dotazník. Je důležité, aby sis o svých odpovědích popovídal/a s lektorem nebo s rodičem.

1. Soused se tě zeptá, odkud je dítě nebo dívka či chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny. Co uděláš?

- a) Řeknu mu pravdu.
- b) Řeknu, že nevím (i když to vím).
- c) Řeknu, že mu to nesmím povědět.

2. Učitel ve škole se tě zeptá, proč s tebou jde dítě nebo dívka či chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, domů. Co uděláš?

- a) Řeknu, že vlastní rodiče se o dítě, dívku nebo chlapce nemohou starat.
- b) Řeknu, že moje maminka/můj tatínek má dítě, dívku nebo chlapce v pěstounské péči.
- c) Povím mu, jak to s dítětem, dívkou nebo chlapcem bylo.
- d) Řeknu, že mu to nesmím povědět.

3. Dívka, která byla umístěna do pěstounské péče tvé rodiny, ti poví, že ji její bratr „porád bije“. Komu o tom řekneš?

- a) Svému nejlepšímu kamarádovi/své nejlepší kamarádce.
- b) Svému učiteli.
- c) Svému rodiči/svým rodičům.
- d) Sociálnímu pracovníkovi, který chodí k vám do rodiny.

4. Dítě, dívka nebo chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, si s tebou chce popovídat. Řekne ti, že má tajemství, které ale nesmíš nikomu prozradit. Co uděláš před tím, než ti ono tajemství poví?

- a) Řeknu, že to nikomu neprozradím.
- b) Řeknu, že neumím udržet tajemství a že o něm možná povím svým kamarádům.

c) Řeknu, že to tajemství nechci znát.

d) Řeknu, že si nesmím tajemství nechat pro sebe a že o něm možná budu muset povědět mamince nebo tatínkovi.

5. Dítě, dívka nebo chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, ti řekne, že chce tvým rodičům něco povědět, ale bojí se. Co uděláš?

a) Řeknu, že bych se taky bál (bála).

b) Řeknu, aby rodičům nic nepovídal (nepovídala).

c) Nabídnu mu (jí), že mu (jí) pomůžu a půjdu za rodiči s ním (ní).

d) Nabídnu mu (jí), že rodičům povím, že s nimi chce mluvit.

6. Dítě, dívka nebo chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, tě poraní. Co uděláš?

a) Nikomu o tom neřeknu.

b) Řeknu o tom svému rodiči (svým rodičům).

c) Řeknu o tom svému učiteli.

d) Řeknu o tom své sestře nebo bratrovi.

7. Jedna z tvých kamarádek (jeden z tvých kamarádů) se tě zeptá, proč dítě, dívka nebo chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, nežijí se svou vlastní rodinou a jak dlouho u vás zůstanou. Co uděláš?

a) Řeknu jí (mu) všechno, co vím.

b) Neřeknu jí (mu) vůbec nic.

c) Řeknu jí (mu) „jakože“ příběh, který jsme si s rodiči pro tyto účely vymysleli.

d) Přestanu se s ní (ním) kamarádit.

8. Které z následujících věcí si můžeš nechat pro sebe a nemusíš o nich říkat rodičům? (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

a) Dítě, dívka nebo chlapec, kteří byli umístěni do pěstounské péče tvé rodiny, milují bramborové lupínky.

b) Dítě, dívka nebo chlapec prohlásí, že u vás chtějí zůstat.

c) Dítě, dívka nebo chlapec ti řeknou, že se jim líbí někdo ze třídy.

d) Dítě, dívka nebo chlapec si na mobilu pouštěli mládeži nepřístupné filmy.

e) Dítě, dívka nebo chlapec fandí týmu Manchester United.

f) Dítěti, dívce nebo chlapci se stýská po jejich mamince.

g) Dítě, dívka nebo chlapec si ve svém pokoji schovávají jídlo.

h) Jména kamarádů dítěte, dívky nebo chlapce.

Možná přemýšlíš, kde najdeš správné odpovědi na výše uvedený dotazník. Nikde. Není jenom jedna správná odpověď. Je třeba o odpovědích vést diskusi s lektorem nebo s rodičem.

Existují různé druhy tajemství. U některých je naprosto v pořádku, že se rodičům neřeknou, některá „tajemství“ se ale rodičům říct musí.

Každé dítě a každá rodina může jako „tajemství“ vnímat jiné věci. Děti by měly mít někoho, s kým se mohou o tajemství poradit.

Jestliže se dětem, které v rodině žijí, dítě přijaté do NRP svěří, že mu někdo ubližoval nebo s ním dělal věci, které mu byly nepříjemné, je nutné to okamžitě říct rodičům. Takové věci se rodiče musí dozvědět!

Pokud by dítě, které do rodiny přijde, dělalo nepříjemné věci dětem, které už v rodině žijí, opět se o tom musí rodiče dozvědět!

Podrobnosti o tom, proč se dítě dostalo do vaší rodiny, co všechno se mu stalo, by měly zůstat jen ve vaší rodině!

Bude dobré, aby ses teď, ale i v budoucnu, po příchodu dítěte do NRP, pobavil se svými rodiči o tom, která „tajemství“ zůstávají v rodině a která se mohou sdílet s ostatními. Někdy je těžké se v tom vyznat. Například to, že dítě rádo jezdí na koni, se může říct komukoli, ale to, že mamka dítěte je alkoholička, je „tajemství“, které by mělo zůstat v rodině.

Pokud jsou tvoji rodiče pěstouni na přechodnou dobu a přijde k vám do rodiny malé dítě, není možné ho fotit, i když je tak roztomilý, a ukazovat ve škole spolužákům. Porušovalo by se tím opět tajemství tohoto dítěte.

9. Bezpečná péče – pravidla

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem. Odpovědi si můžeš i zapisovat:

- **Spal jsi někdy mimo svůj domov?**
- **Jak dlouho a kde jsi byl?**
- **Jaké jsi měl pocity? Stýskalo se ti po rodičích a těšil ses domů?**
- **Bylo něco „jinak“ než u vás doma – vůně, zvyky rodiny, velikost bytu, uspořádání místností? Pokud ano, co?**

- **Máte doma nějaká pravidla, o nichž už se vůbec nemluví, ale všichni je dodržují? Například, že se nechodí v domě v botách, že se s botami nechodí spát, že se špinavé prádlo hází na určené místo? Nebo nějaká jiná, napiš je:**

Každá rodina má své zvyky, pravidla. Bez pravidel by se těžko žilo více lidem pohromadě. Pravidla jsou běžnou součástí života. Mohou existovat pravidla psaná a pravidla nepsaná. Některá pravidla jsou dodržována důsledně, některá méně důsledně. Některá pravidla jedné rodiny se mohou zdát divná či nepochopitelná rodině jiné, přesto je to tak v pořádku (například někde v rodině je zvykem mít vzorný pořádek, jinde nevadí, že na zemi leží hromada oblečení, někde v rodině se smí chodit s kartáčkem na zuby po bytě, jinde v rodině se smí být jen v koupelně u umyvadla).

V novém prostředí jsou lidé často nesví, zmatení a potřebují pomoc, aby se zorientovali. Cítí se stejně jako ty, když jsi poprvé spal/a u svého kamaráda nebo spolužáka. Stejně pocity mohou mít děti po příchodu do náhradních rodin.

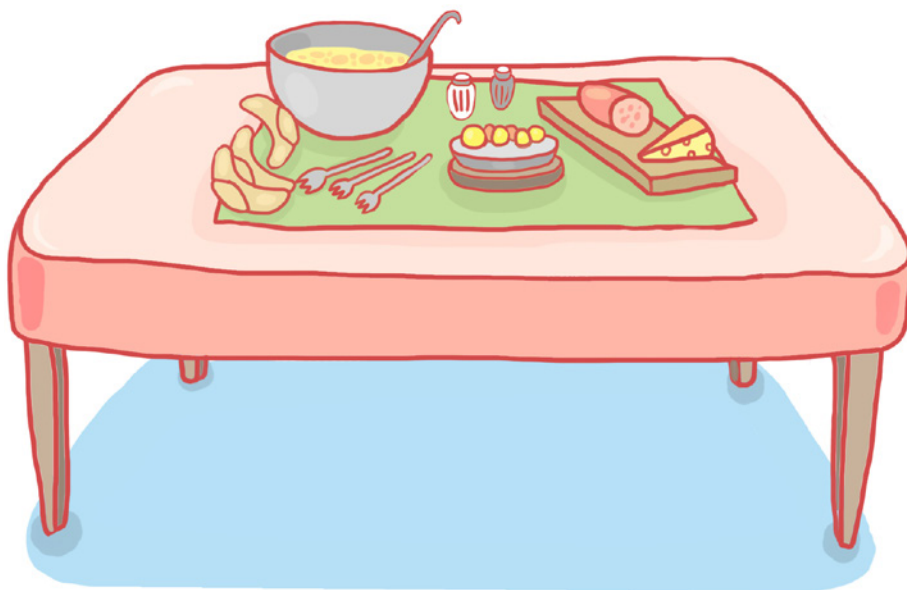
Úkol: Zaškrtni ta pravidla, která platí u vás doma:

- po záchodě se myjí ruce
- když se odchází z místnosti, zhasne se
- lhát se nesmí
- -náctiletí mají určenou dobu, kdy se jde spát
- doma se nemluví sprostě
- ráno se stele postel
- prkénko na toaletě se sklápí
- do 18 let žádný alkohol
- žádné drogy
- když se s někým líbám, řeknu to mámě
- odpoledne si mohu dělat, co chci
- domů si mohu vodit kamarády
- může u nás přespat moje holka

Po příchodu dítěte k vám do rodiny se možná budou muset některá pravidla změnit či upravit. Když miminko spí, je potřeba být potichu. Změní se počet židlí u stolu. Odstraní se nějaké nebezpečné předměty. Některá pravidla, která se budou muset změnit, se mohou týkat bezpečí.

Pamatuj, že ty můžeš být jedním z těch, kteří pomohou pochopit dítěti pravidla vaší rodiny.

Úkol: Představ si vaši rodinu, jak sedí u jídelního stolu, když společně jíte. Namaluj nebo popiš kde kdo sedí. Domaluj ke stolu židli, kde by mohlo sedět dítě v NRP. Nebo můžeš popsat či namalovat zasedací pořádek ve vašem rodinném autě – namaluj nebo napiš, kde kdo sedí. Domaluj, kde bude sedět přijaté dítě. Můžeš namalovat i obě varianty.

Úkol: Prosím, napiš nějaká pravidla, která tě napadnou a týkají se bezpečí (např. když jedu na kole / na skatu, vezmu si helmu; když odcházím z domu, řeknu, kam jdu a kdy se vrátím):

Některé děti, které přicházejí do NRP, mohly zažít, že jim někdo ublížil. Samy mohou mít pak problém rozumět pravidlům, která se týkají bezpečí. Je důležité, abyste se ty i dítě v NRP cítili bezpečně.

Úkol: Přečti si následující věty a zaškrtni ty situace, které by ti vadily. Potom si o tom popovídej s rodiči nebo s lektorem.

- Dítě, které bylo svěřeno do vaší rodiny, použije při oslovení tvých rodičů sprosté slovo.
- Čtyřleté dítě, které k vám přišlo, masturbuje.
- Dítě v NRP ubližuje vašim zvířatům.
- Osmiletá dívka v NRP chce, abys jí dal/a pusku na dobrou noc.
- Dítě v NRP se chce stát tvým přítelem na Facebooku nebo jiných sociálních sítích.
- Zjistíš, že se ti líbí a přitahuje tě dívka nebo chlapec svěřený do vaší rodiny.
- Dítě v NRP dalo na Facebook nebo jiné sociální sítě obrázek vašeho domu s popisem, kde bydlí.
- Dostaneš SMS od dívky nebo chlapce v NRP ve vaší rodině, ve které je napsáno, že se této dívce nebo tomuto chlapci moc líbíš.
- Dívka nebo chlapec v NRP nechávají dveře na toaletu nezamčené nebo otevřené, když ji používají.
- Dívka nebo chlapec svěřený do tvé rodiny chodí po domě nebo bytě nazí.
- Půjčíš peníze dívce nebo chlapci svěřenému do vaší rodiny.
- Rodiče chtějí, abys dítě v NRP vykoupal/a.

Všechny výše uvedené situace mohou v reálném životě nastat vlivem skutečností, které dítě v minulosti prožilo. Neznamená to, že budou trvat navždy a že musí nastat všechny. Je třeba o nich s rodiči i s dítětem mluvit, případně využít odbornou pomoc.

Děti, které přicházejí k vám do péče, mohou mít za sebou sexuální zneužívání nebo týrání. Tyto děti mohou některé běžné věci vnímat jako něco ohrožujícího. Nebo naopak nemají v té věci hranice. To znamená, že se mohou hodně bát, nebo naopak vůbec nevnímají rizika.

Dítě, které bylo zneužíváno ve své posteli, nesnese, aby si někdo v nové rodině na postel sedal, nebo naopak bude od tebe chtít hladit po těle.

Pravidla týkající se bezpečí jsou důležitá a je třeba o nich mluvit s rodiči, případně s doprovázející organizací.

Úkol: Co myslíš, jsou ve vaší domácnosti nebezpečné předměty, které se z ní budou muset před příchodem dítěte do NRP odstranit? Prosím, napiš či namaluj je.

10. Dělení se

Úkol: Na následujících dvou stránkách máš prostor napsat (nebo klidně namalovat) všechny nápady, které se týkají dělení se.

Na tuto stránku máš možnost napsat, o jaké věci se nemáš problém dělit. A také napiš, o jaké věci by ti naopak vadilo se podělit. Je to míč? Čokoláda? Pokoj? Mobil? Tablet?

Dále můžeš napsat, zda má dělení také nějaké výhody. Má dělení nějaká rizika? Co třeba ztracení věcí, jejich zničení? Napiš sem všechno, co tě napadá.

Na tuto stránku napiš, o jaké lidi a za jakých situací by ti nevadilo se dělit.

Za to napiš, o koho a kdy by ses dělit nechtěl. O mámu? Tátu? Nejlepšího kamaráda?

Jednou z největších změn, která tě čeká, je, že se budeš muset s příchozím dítětem dělit o čas a pozornost rodičů.

Zkus odpovědět (třeba i písemně) na následující otázky:

- **Jak teď trávíš čas se svými rodiči?**
- **Jak často jste spolu a co děláte společně (s mámou, s tátou, s oběma)?**
- **Co se na tom změní, až přijde nové dítě?**
- **Co myslíš, jak se budeš cítit, až takováto změna nastane?**

Dělení se může být těžké a složité. Dělení se o věci ti ale může pomoci navázat vztah s nově příchozím dítětem. Dělením můžeš také zažít hezké společné chvíle. Když se podělíš s někým o míč, můžete si spolu zakopat.

Úkol: Pokud dětem někdo věci ztratí nebo zničí, je v pořádku, že se mohou zlobit nebo jim to může být líto. Můžeš společně s rodiči vymyslet, jestli tato situace může nastat u vás v rodině po příchodu dítěte do NRP. Pokud ano, společně vymyslete, jak těmto situacím předcházet.

Přijít o část pozornosti a času rodičů může být těžké. Neznamená to, že by rodičům na tobě nezáleželo. Je dobré se s rodiči domluvit na čase, který budou trávit jenom s tebou.

Úkol: Napiš činnost, kterou děláš rád se svými rodiči (s mamkou, s tatškou nebo s oběma) a o kterou bys, až k vám do rodiny bude svěřeno nějaké dítě, nechtěl/a přijít:

11. Odlišnost

Každý člověk je jiný. Neexistují dva úplně stejní lidé. Ani dvojčata nejsou úplně stejná. A přece některé odlišnosti vzbuzují u ostatních lidí více zájmu. Některé odlišnosti jsou vidět na první pohled – třeba odstáté uši, rezavé vlasy, barva kůže. Některé vidět nejsou – například různá onemocnění – cukrovka, jedna ledvina atd.

Zkus si odpovědět na následující otázky, případně na ně odpověz spolu s rodiči nebo s lektorem:

- **Cítil/a ses někdy odlišně ve skupině dětí? Například jako jediný/á ze třídy jsi nosil/a brýle, neměl/a jsi nějakou věc, kterou všichni ostatní měli, například značkové oblečení, mobil, tablet?**
- **Jak ses cítil/a?**
- **Kdo a co ti pomohlo se cítit lépe?**
- **Znáš nějaké dítě s odlišnou barvou pleti?**
- **Kdo to je a jak se k němu chová jeho okolí?**

Děti, které přicházejí do NRP, se mohou cítit odlišně už jenom proto, že nežijí ve vlastní rodině. Může se stát, že se jim některé děti nebo i dospělí lidé budou dokonce posmívat nebo se k nim budou chovat ošklivě a přehlíživě. Když by ses s takovým chováním setkal/a, jak by ses zachoval/a? Napiš to sem.

Rodina dítěte může dítěti v NRP pomoci, aby se cítilo přijímáno takové, jaké je. Co myslíš, jakým způsobem se toho dá docílit?

Jsou různé způsoby, je dobré upozornit na nevhodné chování okolí dospělého, ke kterému máš důvěru (rodiče, učitele, sociálního pracovníka atd.) a taky být příkladem pro ostatní a nechovat se k dítěti přezíravě, brát ho takové, jaké je. Vždyť přece nezáleží na tom, jak kdo vypadá, jakou má barvu pleti, odkud pochází či jaké má oblečení, ale jak se chová a jaký je člověk. Je důležité se o těchto věcech bavit s dospělými i s dětmi.

Úkol: Vyber si spolu s rodiči nějaký film, který se týká náhradní rodinné péče, společně se na něj podívejte a pak si o něm popovídejte.

Úkol: Zkus vymyslet způsob, jak se odlišit od okolí – třeba si pomalovat obličej barvou k tomu určenou načerveno nebo nazeleno nebo si na hlavu nasadit nějakou masku. Poté jdi ven mezi lidi, aniž bys někomu vysvětloval důvody své „odlišnosti“. Pozoruj ostatní, jak se k tobě budou chovat. Pozoruj své pocity, jaké to je být odlišný od ostatních. Potom si o tom popovídej se svými rodiči nebo lektorem.

12. Týmová práce

Úkol: Má vaše rodina stan? Pokud ano, zkus ho sám bez pomoci ostatních postavit. Pokud to dokážeš, máš hluboký obdiv lektora.

Odpověz, prosím, na následující otázky:

- **Pomáhá/pomohl ti někdo z rodiny s domácími úkoly? Z jakého předmětu? A co ta pomoc pro tebe znamená/znamenala?**
- **Máte doma rozdělené domácí práce, co kdo dělá?**

Při péči o děti v náhradní rodinné péči je týmová práce nepostradatelná. Tým jsou minimálně dva.

Vaše rodina uvažuje o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče. Tvůj názor je důležitý a zajímá nás i tvé rodiče. Bude třeba udělat společné rodinné rozhodnutí (jste rodinný tým), zda se stanete nebo nestane-

te náhradní rodinou. Pokud by s tím někdo z vašeho rodinného týmu nesouhlasil, nebylo by v pořádku se náhradní rodinou stát.

Pokud se stanete osvojitelskou nebo pěstounskou rodinou, budou rodiče spolupracovat s celou řadou lidí. Nemusí všichni umět všechno. Je fajn, když se můžeme s někým poradit nebo nám někdo pomůže.

Úkol: V níže uvedeném seznamu zakroužkuj lidi nebo instituce, se kterými bude vaše rodina v týmu, pokud se stanete náhradní rodinou. Potom si o tom popovídej se svými rodiči nebo s lektorem.

- soudce
- učitel
- zahradník
- sociální pracovnice městského úřadu
- psycholog
- pediatr
- jiná náhradní rodina
- policie
- vlastní rodiče dítěte
- sourozenec dítěte
- zoo
- prezident
- příbuzní vaší rodiny
- jiní příbuzní dítěte v NRP
- zájemce o náhradní rodinnou péči
- doprovázející organizace
- pěstouni na přechodnou dobu
- zubař
- krajský úřad
- lékař specialista

Člen týmu nemůže ve svých krocích vycházet pouze z vlastního posouzení situace. Je třeba, aby si členové týmu předávali informace, a současně zajistit, aby všichni rozuměli cíli a tomu, co je třeba udělat k jeho dosažení. Pokud spolu celý tým nebude dobře komunikovat, může snadno ztratit směr. Týmovost nevzniká sama od sebe, je třeba se ji učit.

*Je důležité, abys měl informace a rozuměl věcem, které se ve vaší rodině dějí. Tvoji rodiče budou obklopeni lidmi, kteří jim budou pomáhat s péčí o dítě v NRP, a může se stát, že i ty se budeš potřebovat poradit nebo se jen na něco zeptat. Pokud se v budoucnu stanete pěstounskou rodinou, neboj se svěřit klíčové pracovníci vaší rodiny, která vás jednou za dva měsíce bude navštěvovat, a určitě taky nezapomínej na své rodiče. **Pamatuj si, že na to nejsi sám!***

13. Má to cenu!

Příběh I – Dítě, které je v pěstounské péči

Ahoj,

jmenuju se Jirka Pospíšil a je mi 15 let. Moje vlastní matka Jana brala drogy. Jednoho dne už toho na ni bylo moc a nechala mě u sousedky. To mi byly asi dva roky. Tak jsem se dostal do kojeneckého ústavu. Moc si toho z té doby nepamatuju. O tátovi nic nevím. Neznám ani jeho jméno. Nebyl uvedený v rodném listě. Máma to prý taky neví. To je divný. Někdy mě to dost štve. Zajímalo by mě, jak vypadal. Na svůj věk jsem docela malej – 160 cm. Kdybych znal svého otce, aspoň bych věděl, jestli zůstanu mrňavej, nebo jestli ještě vyrostu. Naši mě utěšují, ať si z toho nic nedělám, že jsem v basketu stejně nejlepší ze třídy. A vlastně mají recht. Ale mít třeba ještě dalších 40 čísel k dobru... Když mi byly 4 roky, vzali si mě manželé Veselých. Žiju u nich v pěstounské péči. Beru je jako svoje rodiče, i je tak oslovuju. Naši mají ještě dvě vlastní děti – bráchu Adama, 17 let, a pak 4letého Tomáška. Jednou za dva měsíce za mnou jezdí naše Klíčenka (rozuměj paní z doprovázející organizace). Taky za mnou chodí sociální pracovnice z městského úřadu paní Novotná. Musím přiznat, že je mi to někdy až nepříjemný a nemám vždycky náladu si povídat. Ale z druhé strany tomu rozumím, že to tak má být, a jsem na to zvyklý. Taky bych uvítal, kdyby za mnou přijel nějaký chlap – klíčák. S mojí vlastní mámou jsem v kontaktu přes Facebook a taky občas přijede na návštěvu. Bohužel znovu začala brát drogy. Je mi to líto. Ale je to její život. I tak ji rád vidím. Je to moje máma! Je na ní vidět, že to kdysi byla hezká ženská. Vlastně jsem rád, že mám mámy dvě. Škoda, že nemůžu být vysoký po tátovi pěstounovi – 185 cm. No na druhé straně, on má pleš a já vlasy do pasu. Sorry, tati. Tak ahoj.

Příběh II – Dítě, které je osvojené

Jmenuji se Karel, Karel Novák. Když jsem se narodil, jmenoval jsem se Tomáš. Je mi deset a půl let. Jsem adoptovaný. Moje biologická máma mě dala do dětského domova a adoptovali mě Eva a Jan Novákoví, když mi bylo půl roku. Odjakživa mi moje máma i táta říkali, že jsem adoptovaný. Jednou mě dokonce odvezli do děčáku a ukazovali mi pokoj, ve kterém jsem byl. To si nepamatuju, ale znám to jen z vyprávění. Máma a táta mi říkali, že jsem byl moc sladký mimino, akorát že jsem byl plešatý. Taky jsem moc nemluvil, jenom jsem ukazoval, co chci, a vydával různé zvuky. A byl jsem vždy usměvavý a veselý a nebál jsem se lidí a na každého jsem se usmíval.

Měl jsem hezké dětství. Mám spoustu kamarádů a příbuzných, babičku na Slovensku, strejdu a také spoustu příbuzných dětí. Mám tetu v Anglii, babičku Bety a dědu Boba a Pepu, kteří už ale odešli k pánu Bohu.

Když mi bylo osm, máma mi přes facebook vypátrala moji biologickou sestru. Jmenuje se Radka. A když jsem ji viděl na fotce, měl jsem obrovskou radost, že mám biologickou sestru. A také jsem se trochu bál, jestli mě bude chtít vidět. Jednoho dne jí máma s tátou o mně napsali a pozvali ji k nám. Ona se taky bála, ale přišla hned druhý den po ránu. Je starší o 11 let a jsme si strašně podobní. A pak jsem zjistil, že mám babičku a dědečka, kteří bydlí dost blízko od nás. Radka jim zavolala, tak jsem ihned mluvil i s nimi. Za měsíc jsem k nim jel na první návštěvu. Mají super slepice. Jo a mám super sestřenici Mácu a Mínu a tetu Helenku. Přinesli mi spoustu plyšáků, ale já už jsem velký. Taky babička a dědeček byli už u nás a bylo to super.

Se ségrou se vídám celkem často, ona studuje vysokou školu u nás ve městě, a také si voláme a esemeskujeme.

Mluvil jsem se ségrou o biologický mámě. Ta ji také opustila, když byla mimino, a ona vyrostla u babičky a u dědy. Máma se jednou objevila, když bylo Radce deset let, byla s ní týden, a pak zase odešla. Chtěl bych ji vidět. Zeptal bych se jí, kdo je můj táta. Ví, jak moje bio máma vypadá, viděl jsem ji na fotkách. Je úplně bílá.

Adoptivní máma říká, že můj bio táta byl možná černoš, protože já a Radka jsme oba tmavší.

A také mám možná tři sourozence, dvě ségry a jednoho brášku, ten je ode mě starší o dva roky, jmenuje se Kryštof. Domluvili jsme se s Radkou, že po něm budeme pátrat, až mu bude 16 let. Moje máma a táta nám pomohou.

A to je můj příběh.

Příběh III – Dítě, které vyrůstalo s dětmi v NRP

Ahoj,

chci vám povědět příběh. Bylo mi 5 let, když si moji rodiče vzali z dětského domova dva kluky. Oba si u nás rychle zvykli a mým rodičům hned říkali táto a mámo. Vzpomínám si, že jsme si společně hráli, a myslím, že se jim u nás líbilo. Byla to sice velká změna pro nás všechny, najednou jsem neměla jednoho, ale tři bratry, ale po čase to bylo, jako kdyby u nás byli odjakživa. Byli to bráchové. Martinovi bylo 6 let a Davidovi rok. Byla jsem malá, takže si už toho tolik nepamatuji. Víím ale, že mi vůbec nepřišlo zvláštní, že u nás najednou bydlí dvě nové děti. Já a můj brácha jsme byli rádi, že máme nové sourozence, se kterými si můžeme hrát, bavit se a prožívat různá dobrodružství. A že jsme jich dost zažili. Prožili jsme všichni spolu moc pěkné dětství, na které ráda vzpomínám.

Když Martin přišel do puberty, začal ale doma krást. Nejprve jenom sladkosti, pak pár drobných peněz, co tam našel. Ale časem se to zhoršovalo, kradl peníze a věci rodičům, a pak i nám dětem. Doma jsme si museli cenné věci schovávat, abychom o ně nepřišli. Často se s rodiči hádal a párkrát potom utekl i z domu. Byly to těžké časy, a to především pro rodiče, kteří se kvůli němu trápili, a máma hodně brečela. V těchto dobách jsem si přála, aby si rodiče žádný děti nevzali a nemuseli se trápit. Ale teď víím, že za to všechno úplně nemohl. Mohli za to jeho rodiče, kteří se o něj dobře nestarali a nedali mu potřebnou lásku a vzor – asi to taky neuměli. Martin to nedělal proto, že by nám chtěl ubližovat, ale prostě si nemohl pomoci. Když něco chtěl, musel to mít, a nemyslel na následky. V 18 letech od nás Martin odešel a přestěhoval se pryč. Občas nám zavolá nebo napíše na facebooku. David se zatím vídal se svým pravým tátou, jezdil k němu na návštěvy a asi po roce se k němu odstěhoval. Občas mi oba chybí, a i když už s námi nebydlí, pořád je považuji za své sourozence. Nikdy bych nelitovala toho, že si je rodiče z dětského domova vzali. Doufám, že tento vzkaz vám pomůže porozumět vašim nevlastním sourozencům a taky je trochu pochopit.

Slovníček

PPPD – je to zkratka pěstounská péče na přechodnou dobu – více se dočteš v kapitole Formy náhradní rodinné péče

osvojitel – dospělý člověk, o kterém soud rozhodne, že mu svěří dítě do osvojení; většinou jsou to manželé, výjimečně i jeden člověk

pěstoun – dospělý člověk, který vychovává na základě rozhodnutí soudu dítě v pěstounské péči

OSPOD – zkratka – oddělení sociálně-právní ochrany dětí – je to úřad, kde pracují převážně sociální pracovníci, jejichž hlavním úkolem je chránit děti a pomáhat jim (a jejich rodinám), když to potřebují

doprovázející organizace – organizace, ve které pracují lidé, jejichž úkolem je pomáhat pěstounským rodinám, tzn. doprovázet je při výchově dítěte v pěstounské péči. Doprovázející organizace může být, obecní úřad či nezisková organizace, která k tomu získala tzv. pověření k výkonu SPOD

klíčová pracovnice – pracovník doprovázející organizace, který pravidelně navštěvuje pěstouny a dítě, které v pěstounské rodině vyrůstá

MěÚ – zkratka – městský úřad, kde se nachází oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde pracují sociální pracovníci

IPOD – zkratka – individuální plán ochrany dítěte – každé dítě, které vyrůstá v pěstounské péči, má svůj IPOD – plán, co je potřeba zařídit při péči o něho – jsou tam popsány úkoly co, kdo a kdy má udělat. Na tomto plánu se domlouvají sociální pracovník městského úřadu, klíčový pracovník pěstounské rodiny, dítě vyrůstající v pěstounské rodině a jeho pěstouni

dávky pěstounské péče – za to, že se pěstouni starají o dítě, dostávají od státu pravidelnou finanční odměnu

NRP – zkratka náhradní rodinná péče – nejčastěji osvojení nebo pěstounská péče

zákonný zástupce dítěte – ten, kdo za dítě právně odpovídá – rodiče, pokud jeden zemře, tak je to druhý rodič. Pokud oba rodiče zemřeli či je soud zbavil rodičovské odpovědnosti nebo svéprávnosti, tak je dítěti určen poručník

poručník – zákoný zástupce dítěte, kterého jmenuje soud. Pokud o dítě pečuje, je to forma náhradní rodinné péče – poručník pobírá dávky pěstounské péče, má uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Souhlasu poručníka v podstatné věci týkající se dítěte musí předcházet souhlas soudu

dohoda o výkonu pěstounské péče – každý pěstoun (případně poručník, když se osobně stará o dítě) musí mít do 30 dnů od rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče uzavřenou tuto dohodu s tzv. doprovázející organizací, která stanovuje určitá práva a povinnosti pěstounů

PŘÍPRAVA K PŘIJETÍ DÍTĚTE DO RODINY
DĚTSKÁ PŘÍRUČKA
STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK A MLADÍ DOSPĚLÍ (12let a výše)

Aktualizované vydání 2025

Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Odbor rodinné politiky, ochrany dětí a sociálního začleňování
Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2
pro studijní účely.

Neprodejné